

Hoe houdt de provincie Utrecht de invasieve exoten onder controle?

Programma invasieve exotenbestrijding provincie Utrecht – 2019 en 2020.

Interview met projectleider Rogier Kuil.

Met ingang van 1 januari 2018 is de taak van de bestrijding en beheersing van invasieve exoten – op een paar soorten na - overgeheveld van het Rijk naar de provincies en voor de beverrat naar de waterschappen. Invasieve exoten zijn dier- of plantensoorten, die door menselijk handelen in een nieuw gebied terechtkomen (zoals Nederland) en die door vestiging en verspreiding schade kunnen veroorzaken. Ze kunnen inheemse soorten wegconcurreren, opeten, infecteren of zich ermee vermengen en ecosystemen veranderen. De overdracht van deze taak was voor de hand liggend, want de provincies waren en zijn voor een groot deel van het natuurbeheer al het bevoegd gezag.

Exotenbestrijding is wel een aparte tak van sport, waarbij het nodige komt kijken. Want provincies en waterschappen kunnen deze taak niet alleen uitvoeren. Ook gemeenten zullen hun steentje moeten bijdragen. Exoten trekken zich overigens niets aan van gemeente- of provinciegrenzen. Ook burgers en tuincentra kunnen een helpende hand bieden, niet alleen bij de bestrijding, maar ook bij de preventie. Bovendien vergt de bestrijding van invasieve exoten een lange adem: er zijn meestal langdurige en/of regelmatig terugkerende behandelingen nodig om echt van deze invasieve

Rogier Kuil

Nijlgans (foto: beeldbank Provincie Utrecht)

soorten af te komen. En niet in alle gevallen zijn effectieve methoden voorhanden. Er is voor sommige soorten ook nog veel onderzoek nodig naar effectieve manieren om ze te bestrijden. Om te voorkomen dat het wiel telkens opnieuw wordt uitgevonden moet de kennis op dit gebied ook gedeeld worden. In deze publicatie een beeld van de aanpak van exoten door de provincie Utrecht. We interviewen daarvoor de projectleider, Rogier Kuil. Daaraan voorafgaand een korte schets waar de regeling van de bestrijding van invasieve exoten te vinden is.

Waar geregeld?

EU regelgeving >

Per 1 januari 2015 is de Europese verordening 'Preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten' (nr. 1143/2014; hierna de 'EU exotenverordening') in werking getreden om invasieve exoten aan te pakken vanuit het oogpunt van behoud van biodiversiteit en ecosystemendiensten. De verordening verplicht lidstaten onder andere om de import en handel in dergelijke soorten aan banden te leggen en maatregelen te treffen om ze bij eerste waarneming uit te roeien en daar waar ze reeds gevestigd

zijn, maatregelen te treffen om verdere verspreiding te voorkomen en schade te beperken. Waar ecosystemen zijn aangetast dienen zo mogelijk herstelmaatregelen getroffen te worden. De 'zorgwekkende invasieve uit-

heemse soorten' waar het om gaat zijn vastgelegd in de zogenaamde 'Unielijst', die in juli 2016 als uitvoeringsverordening (nr. 1141/2016) bij de EU exotenverordening is vastgesteld. Hierbij gaat het om 37 soorten. In juli 2017 is een tweede tranche van 12 invasieve soorten op Europees niveau aangewezen, waarmee de Unielijst is aangevuld (uitvoeringsverordening nr. 1263/2017). Twee jaar later (25 juli 2019) volgde de derde met nog eens met 17 soorten (uitvoeringsverordening nr. 1262/2019).

Landelijke uitwerking

Bovengenoemde EU (uitvoerings-) verordeningen werken rechtstreeks door in de wetgeving van de lidstaten, maar er moeten altijd wel een paar aspecten worden uitgewerkt in nationale wetgeving. Dat heeft plaatsgevonden door vaststelling van een ministeriële regeling en een beleidsregel onder de Wet natuurbescherming. Het betreft de volgende regelingen:

1. Regeling van de minister van LNV van 22 februari 2018, nr. WJZ/17141167, houdende wijziging van de Regeling natuurbescherming (aanwijzing van door de provincies te bestrijden invasieve uitheemse

soorten, gepubliceerd in Staatscourant nr. 13687, d.d. 7 maart 2018, in werking getreden per 1 januari 2018);

2. Beleidsregel kwaliteit opvang invasieve uitheemse diersoorten (14 mei 2018, nr. WJZ/18020186).

De onder 1 genoemde regeling staat in artikel 3.30a Regeling natuurbescherming¹ en de door de minister aangewezen invasieve uitheemse dier- en plantensoorten zijn vastgelegd in bijlage 10 bij de Regeling.² De onder 2 genoemde beleidsregel is bedoeld om bepaalde opvangcentra de mogelijkheid te geven om (tijdelijk) invasieve uitheemse soorten op te mogen vangen.

De volgende taken zijn overgedragen aan gedeputeerde staten van de provincies:

- Uitvoering van de uitroeiingsmaatregelen, beheersmaatregelen en herstelmaatregelen voor 30 van de 37 soorten op de (initiële) Unielijst van juli 2016 conform de artikelen 17, 19 en 20 van de EU-exotenverordening, met inbegrip van het invulling geven aan de prioritering of aard van de uitroeiings-, beheers- en herstelmaatregelen.
- Rapportage aan de Minister over de uitvoering van bovengenoemde maatregelen, uiterlijk op 1 juni 2019 en daarna telkens iedere zes jaar.
- De ministeriële regeling met de aanwijzing van soorten is met terugwerkende kracht in werking sinds 1 januari 2018. De 30 soorten waarop de regeling betrekking heeft zijn uitsluitend soorten van de initiële Unielijst, dat wil zeggen uit de eerste EU-uitvoeringsverordening nr.1141/2016. Bestrijding van de soorten van die lijst die vallen onder de Visserijwet 1963 of waarvan de bestrijding valt onder de Waterwet (Beverrat en Muskusrat) vallen niet onder de verantwoordelijkheid van de provincies. Bestrijding van de Beverrat en Muskusrat ligt bij de waterschappen, omdat die krachtens de Waterwet gehouden zijn tot het zo goed mogelijk zorgdragen voor het voorkomen van schade aan waterstaatswerken veroorzaakt door deze soort.³ Bestrijding van soorten die vallen onder de Visserijwet blijft een verantwoordelijkheid van het Rijk (zie hierna).

De volgende taken blijven volgens de ministeriële regeling bij het Rijk:

- het instellen van handels- en bezitsverboden, inzet van douane bij grenscontroles;
- het verrichten van landelijk onderzoek naar effectieve uitroeiings- en beheersmaatregelen;
- het opzetten van een surveillancesysteem (art. 14 exotenverordening) en het doen van kennisgevingen van vroegtijdige detectie aan de overige lidstaten (art. 16 verordening);
- uitvoering van beheersmaatregelen, uitroeiingsmaatregelen en herstelmaatregelen volgens

Waterwaaier (foto: Piotr Kuczynski)

- uit de exotenverordening ten aanzien van de invasieve exoten die onder de Visserijwet vallen, zijnde enkele uitheemse rivierkreeften en de Chinese wolhandkrab;
- het rapporteren aan de Europese Commissie over de (voortgang van de) bestrijding van invasieve uitheemse dier- en plantensoorten in Nederland.

Japanse duizendknoop (foto: Jan Berkhof)

Landelijk Masterplan

Voor de 37 soorten die in 2016 op de (Europese) Unielijst zijn geplaatst, is in het kader van de landelijke implementatie van de verordening een 'Masterplan uitroeiing en beheersing Unielijstsoorten' opgesteld. Dit masterplan gaat in op de verantwoordelijkheden van Rijk, provincies, waterschappen en terreinbeheerders en geeft in bijlagen per soort een gezamenlijk ambitieniveau en mogelijke maatregelen aan. Deze bijlagen zijn opgesteld door de

NVWA. Het masterplan is door het Rijk aan de provincies aangeboden. De Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland (BACVP) heeft in december 2017 het masterplan als gezamenlijk vertrekpunt voor de aanpak van invasieve exoten aangenomen. De Unielijst zal regelmatig met nieuwe soorten worden uitgebreid. Dat betekent dat naast aanpassing van de ministeriële regeling het masterplan uitgebreid zal worden met nieuwe soortenbijlagen.⁴ In het Masterplan is aangegeven dat een aantal extra taken (naast de taken die hierboven al zijn genoemd) bij het Rijk liggen, waaronder de handhaving op import, handel, transport en houden van Unielijstsoorten en risicobeoordelingen.

1. Rogier, je werd voor deze klus aangetrokken door de provincie. Hoe begin je met zo'n klus?

Het begon in 2018 uiteraard met inlezen waarbij ik me in de soorten en hun problematiek moest ver-

¹ Artikel 3.30a Regeling natuurbescherming berust op artikel 3.38 Wet natuurbescherming en artikel 3.32 van het Besluit natuurbescherming. Laatstgenoemd artikel bepaalt dat gedeputeerde staten belast zijn met het nemen van maatregelen ten aanzien van bij ministeriële regeling aangewezen soorten die worden genoemd op de Unielijst.

² Bijlage 10 Regeling natuurbescherming is nog niet aangevuld met de 'derde tranche' van de Unielijst.

³ Artikel 3.2a Waterwet.

⁴ Inmiddels zijn de bijlagen aangevuld met de soorten van de 'tweede tranche' van de Unielijst.

Aan te pakken Invasieve soorten in de provincie Utrecht			
Categorie	Status	Geprioriteerde soort (bij voorkeur aanpakken)	Type maatregel
Nog niet gevestigd in Nederland	Unielijst/ Art. 17 exotenverordening	Aziatische hoornaar	Uitroeingsmaatregelen in geval van vestigingspoging
Gevestigd maar niet wijd verspreid	Unielijst/ Art. 19a exotenverordening	Rosse stekelstaart (eend) Kleine waterteunisbloem Moeraslantaarn Verspreidbladige waterpest	Uitroeingsmaatregelen
Wijd verspreid	Unielijst/ Art. 19b exotenverordening	Nijlgans Uitheimse rivierkreeften ⁵ Reuzenbereklaau Reuzen- of Springbalsemien; Grote waternavel Ongelijkbladig vederkruid Waterwaaier of Cabomba Hemelboom	Beheersmaatregelen
	Utrechtse lijst (soorten staan niet op de Unielijst)	Gestreepte Amerikaanse rivierkreeft ⁶ Aziatische duizendknopen ⁷ Watercrassula	Beheersmaatregelen

2. Kun je in het kort schetsen hoe het programma tot stand is gekomen?

Het programma is in januari 2019 vastgesteld door GS. De aftrap voor het schrijven van het programma was de oprichting van een Platform Invasieve Exoten, waarin het grootste deel van de gemeenten, waterschappen, RWS, natuurbeherende organisaties (Natuurmonumenten, Utrechts Landschap, Staatsbosbeheer), Rijkswaterstaat en de Faunabeheereenheid Utrecht binnen de provincie Utrecht ambtelijk vertegenwoordigd zijn (hierna ook aangeduid met 'stakeholders').

De oprichtingsvergadering werd direct benut om met de stakeholders een prioritering te maken welke (wijd verspreide) soorten het eerst aangepakt dienden te worden.

Boheemse of Bastaardduizendknoop (foto: Rogier Kuil)

diepen. Gelukkig lag er al een overzicht van invasieve soorten waarvoor de provincies in het algemeen (mede) verantwoordelijk zijn en de mate waarin die in de provincie Utrecht al voorkomen of spoedig te verwachten zijn. Ook lag er al een landelijke uitwerking van de ministeriële regeling, waarin de taken op dit gebied van Rijk naar provincies zijn overgedragen (zie op de vorige pagina's). Dit 'Masterplan' is door het Ministerie van LNV en de provincies gezamenlijk opgesteld.

Aziatische hoornaar (foto: Danel Solabarieta)

Ook kon ik gebruik maken van de 'opstart-ervaringen' met exotenbeleid bij de provincies Gelderland en Noord-Brabant. Daarnaast volgde ik een cursus duizendknoopbestrijding. Gelijktijdig ben ik begonnen met het schrijven van het Programma Invasieve Exotenbestrijding (hierna afgekort tot PIE). Vooral nog voor een periode van 2 jaar (2019 en 2020), omdat meer onderzoek nodig is en ook om meer inzicht in kosten van bestrijding en de juiste aanpak te krijgen. Op grond van de onderzoeksresultaten en de ervaringen van vorig jaar en dit jaar, zal het volgende PIE naar verwachting een looptijd hebben van 3 tot 5 jaar.

Daarnaast werd in deze bijeenkomst zo veel mogelijk informatie 'opgehaald' om als input te

⁵ Voor de bestrijding van deze soorten is het Ministerie van LNV primair verantwoordelijk. Dit betekent niet dat de provincie Utrecht in de bestrijding geen rol van betekenis zal spelen; juist vanwege biodiversiteitsbelangen (Natura 2000-doelen, natuurontwikkeling etc.) wordt er financieel bijgedragen aan bestrijdingsonderzoek.

⁶ Staat niet op de Unielijst; komt wijd verspreid voor in de Vijfheerenlanden.

⁷ Aziatische duizendknoopsoorten: niet wetenschappelijke verzamelnaam voor drie invasieve soorten, te weten: Japanse duizendknoop (Fallopia japonica var. Japonica), Boheemse of Bastaard duizendknoop (Fallopia x bohemica) en Sachalinse duizendknoop (Fallopia sachalinensis).

gebruiken voor het programma. Concepten van het programma werden vervolgens in een tweede bijeenkomst en schriftelijke commentaaronden voorgelegd aan de stakeholders. Dit alles op ambtelijk niveau, dus zonder bestuurlijke goedkeuring van de betrokken overheden.

Dat betekent dat niet alle stakeholders het eens hoeven te zijn met de inhoud en de provincie de eindverantwoordelijkheid hield en houdt voor de tekst van het programma.

3. Er zijn nogal wat invasieve exoten en wijzen van verspreiding van die exoten.

Ik kan mij voorstellen dat je niet alles tegelijk aanpakt of kunt aanpakken.

Waar lagen/liggen de prioriteiten van de provincie Utrecht en welke selectiecriteria gebruik je daarbij?

Bij nog niet gevestigde of 'net' gevestigde invasieve soorten ligt de prioriteit bij het zo snel mogelijk elimineren van de soort op de locatie(s) waar die is aangetroffen. Hiervoor is de provincie verantwoordelijk. Binnen de wijd verspreide soorten (die we mogelijk nooit meer helemaal weg krijgen) hebben we samen met de stakeholders ►

Verder op pag. 33

Onze handhavers tijdens de coronacrisis **Wat gebeurt er in "het veld"**

Een reactie van Willem Koops, handhaver en toezichthouder voor de Gemeente Westerkwartier (Groningen)

We bellen vroeg in de morgen, maar hij is al onderweg. De gemeente Westerkwartier heeft vier boa's in dienst die in vaste koppels optrekken. De werkgever heeft er dus voor gekozen in het kader van de veiligheid toch met koppels te werken die dus samen in de auto zitten. Die auto wordt verder door niemand gebruikt. Willem was voor de corona-crisis vaak op het Leekstermeer te vinden.

Dat is nu (eind april) minimaal want er zijn andere prioriteiten. Ze gaan nu het mooie weer aanhoudt dat wel weer meer doen vertelt hij, de pleziervaart neemt duidelijk toe. Een ander aspect van zijn werk was altijd het handhaven

Willem Koops

van de Visserijwet, o.a. controleren van visaktes, maar de Visserijfederatie heeft een terughoudend beleid geadviseerd in deze tijd en dat is fijn. Je ziet n.l. heel veel mensen vissen, soms hele gezinnetjes. Daar treden ze niet tegen op. Willem snapt best dat mensen er uit moeten. Maar als hij ziet dat er groepen (vaak jongeren) samenhangen onder het mom van vissen en de anderhalve meter afstand wordt niet gerespecteerd, dan treedt hij wel op. Eerst een waarschuwing, maar daarna onverbiddelek een boete.

Hij is sowieso druk met jongeren b.v. met toezicht en handhaving op hangplekken en de gesloten sportvelden. Jongeren willen zo graag voetballen, maar het mag helaas niet, dus daar wordt tegen opgetreden, (inmiddels mogen jongeren weer sporten, redactie). Bij een waarschuwing wordt wel meteen geregistreerd en aan de politie doorgegeven. De samenwerking met de politie is heel goed. Willem zegt: "We komen in deze crisis dicht bij elkaar", We vragen nog even naar de mensen van Stichting de Zijlen, een organisatie voor mensen met een beperking. In het interview twee jaar geleden maakten we kennis met deze groep. Cliënten runden in de haven van Leek het haventoezicht en het bijbehorende restaurant.

Dat restaurant is uiteraard gesloten in deze tijd, maar de haven is open, dus de mensen van de Zijlen kunnen gelukkig nog wel wat werk doen. De haven wordt goed gebruikt, ook al zijn voorzieningen als toiletten gesloten.

Op onze vraag naar andere opvallende problemen krijgen we te horen dat ook in zijn gebied afval een punt van aandacht is. Maar zij signaleren ook een toenemend aantal afvalverbrandingen bij mensen thuis op het erf. Dat is natuurlijk heel slecht voor het milieu. De veiligheidsregio Groningen heeft fase 2 in laten gaan wat betreft brandbestrijding. Er mag dus niet gestookt worden in en om de huizen; er worden geen vergunningen meer afgegeven. Willem: "Hoewel het niet zo erg is als in Brabant en Limburg, is ook in ons gebied bij Roden al 10 ha bos/hei verbrand. Maar al met al valt het nog best mee hier in het noorden. Wij mogen niet klagen eigenlijk".

Het videobellen is wel een goede oplossing voor werkoverleg, zegt hij tot slot, maar het blijft toch wat formeel en onpersoonlijk. Ook hij mist zijn collega's.

Tekst en foto: Wil Kroon

Onze handhavers tijdens de coronacrisis

Wat gebeurt er in "het veld"

Een reactie van Geert Wieggers, handhaver bij Rijkswaterstaat
Oost-Nederland

Rijkswaterstaat bemerkte al voor de coronacrisis een vervelende trend maar nu is het sorteren van afval langs de rijkswegen vele malen erger geworden. De laatste weken is het duidelijk geworden dat het dumpen van afval ook langs de rijkswegen tot steeds grotere overlast en ergernis leidt. Op de verzorgingsplaatsen langs de rijkswegen in beheer bij Rijkswaterstaat worden allerhande dumpingen gedaan, zoals afgedankte huisraad, huisvuil, maar ook dump van chemicaliën en bouw- en sloofafval.

De rijen voor de gemeentewerf duiden al op een opruimrage bij de Nederlanders, maar helaas zijn er mensen die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid niet nemen en dat geeft ergernis. Bij een gerichte controleactie tijdens twee dagdelen werden half april 14 overtreders beboet. Naast deze vervelende trends vinden met het

mooie weer steeds meer illegale motorcrossers de weg naar de uiterwaarden langs de rivieren en kanalen om deze unieke rustgebieden tijdens het broedseizoen eens flink te verstoren. Nu de meeste crossbanen de poorten hebben gesloten, zoeken de crossers een andere uitweg. Handhavers kunnen deze overlast niet alleen aanpakken en daarom zoeken ze steun bij de omgevingsdiensten en politie.

Wie denkt dat er niet meer gecontroleerd wordt tijdens deze coronacrisis heeft het mis. Vorige week wist een persoon op een terrein van Rijkswaterstaat 40 eiken even snel aan de grond af te zagen, om hiermee zowel Rijkswaterstaat als

de mogelijke eikenprocessierups te snel af te zijn. Vervolgens werden de stobben ook met spoed weg gefreesd. Een wegininspecteur keek de volgende dag vreemd op want hij vond het zo kaal geworden en tot zijn grote schrik zag hij dat de bomen nabij een verzorgingsplaats waren verdwenen.

Rijkswaterstaat start na overleg met het OM een strafrechtelijk onderzoek.

Tekst en foto's: Geert Wieggers

► een aantal soorten geprioriteerd die we als eerste willen aanpakken. Via een speciale subsidieregeling en opdrachten stimuleert de provincie de bestrijding van deze invasieve soorten specifiek op locaties waar ze de biodiversiteit bedreigen of kunnen gaan bedreigen, bijvoorbeeld binnen het Natuurnetwerk Nederland of op plekken waar bijzondere soorten voorkomen (bij wet beschermde soorten of Utrechtse aandachtsoorten).

We geven ook veel prioriteit aan preventie van verspreiding van exoten: het (laten) opstellen van protocollen voor bijvoorbeeld maaiwerkzaamheden en grondverzet op een manier dat er geen plantendelen worden verspreid. Dit hebben we met andere stakeholders al laten doen voor de Aziatische duizendknopen en dit laten we nu, samen met enkele andere provincies, ook doen voor de Reuzenberenklauw.

Tot slot is het belangrijk dat de eigen afdelingen van de provincies, gemeenten, waterschappen en Rijk (RWS), die belast zijn met weg- en bermonderhoud goed geïnformeerd zijn over de risico's van verspreiding van invasieve exoten. Deze afdelingen geven namelijk opdrachten, waarbij (grootschalig) grondverzet en maaiwerkzaamheden veelvuldig aan de orde zijn en die zonder preventiemaatregelen tot extra verspreiding van exoten kunnen leiden.

4. Als belanghebbenden (bijv. grondeigenaren/terreinbeheerders) invasieve exoten willen aanpakken, kan de provincie dan nog de helpende hand bieden in de vorm van bijvoorbeeld financiële regelingen of het delen van kennis?

Voor andere dan de hiervoor onder vraag 3 bedoelde locaties (waar de biodiversiteit niet bedreigd wordt) kan binnenkort subsidie worden verkregen voor bepaalde activiteiten ter voorbe-

Reuzenberenklauw (foto: Rogier Kuil)

Reuzenbalsemien (foto: Rogier Kuil)

reiding van de bestrijding, bijvoorbeeld het maken van een plan van aanpak of voor 'tools' om vrijwilligers te betrekken. De subsidieregeling geldt dan niet voor de bestrijdingsmaatregelen zelf, omdat terreinbeherende instanties daar ook zelf verantwoordelijk voor zijn. Binnen het Platform Invasieve Exoten (zie onder 2) wordt kennis uitgewisseld. Indien er kennis ontbreekt, verwijs ik de vragenstellers door naar deskundigen binnen mijn netwerk.

De projectleiders van de provincies houden ook nauw contact met elkaar. Bilateraal, maar ook door zitting te hebben in de Taakgroep Invasieve exoten van het IPO en door deelname aan aparte landelijke themagroepen, bijvoorbeeld voor de uitheemse rivierkreeften. Een ander voorbeeld van interpro-

vinciale samenwerking is het gezamenlijk uitzetten van een opdracht voor bijvoorbeeld het opstellen van een werkprotocol voor de bestrijding van de Reuzenberenklauw. Overigens ondersteunt Provincie Utrecht samen met Provincie Noord-Holland en een aantal gemeenten het initiatief 'Landelijk Kennis- en Praktijknetwerk Invasieve Exoten', met als doel een interactieve website op te richten waarop alle (bestrijdings-)kennis van invasieve exoten te vinden is, te beginnen bij de Aziatische duizendknopen, de reuzenberenklauw en de springbalsemien.

5. Hoe is de samenwerking met andere bestuursorganen en overige belanghebbenden tot stand gekomen en hoe heeft dat vorm gekregen?

Vooraf door uitvoering van concrete bestrijdings- en onderzoeksprojecten en samenwerking met de aanvragers van subsidies. Zodoende is en wordt er samengewerkt met de gemeente Utrecht, gemeente Amersfoort, gemeente Leusden, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR), AGV/Waternet, Natuurmonumenten en het Utrechts Landschap. Op landelijke schaal wordt er samengewerkt met het Ministerie van LNV, de NVWA, alsmede (vooral in IPO-verband) met de provincies Noord-Holland, Flevoland, Gelderland en Zeeland en in mindere mate met de overige provincies. De ambitie is om op een meer structurele basis te gaan samenwerken met de stakeholders. Aan de benodigde capaciteit daarvoor wordt gewerkt.

6. Vindt samenwerking plaats met de waterschappen en het Rijk wat betreft de soorten die door hen bestreden moeten worden?

Op grond van de Waterwet hebben de waterschappen de zorg voor de bestrijding van de beverrat en wat de invasieve waterplanten betreft: de grote waternavel, ongelijkbladig vederkruid en cabomba of waterwaaijer. Het Rijk heeft nog de zorg voor de uitheemse Amerikaanse rivierkreeften en de wolhandkrab.

We doen samen met Waternet/AGV onderzoek naar de bestrijding van de Rode Amerikaanse rivierkreeft in de Molenpolder bij Maarssen en als één van de weinige provincies participeren we in het landelijk rivierkreeftenoverleg met verschillende waterschappen en het Rijk. Hoewel het Rijk eindverantwoordelijk is voor de bestrijding van uitheemse rivierkreeftsoorten op de Unielijst, stimuleren wij onderzoek naar de bestrijding van deze soorten. Dit omdat het halen van Natura 2000- en Kaderrichtlijn Water-doelen in het Noorderpark (het Utrechtse deel van het Vechtplassengebied) mede wordt belemmerd door de aanwezigheid van de rode Amerikaanse rivierkreeft. De beverrat komt in Utrecht nauwelijks voor. Over de muskusrat vindt wel overleg tussen de waterschappen en de provincie plaats. Omdat deze soort al decennia lang wordt bestreden is dit ondergebracht bij faunabeheer in het algemeen. Voor de bestrijding van grote waternavel, ongelijkbladig vederkruid en cabomba gaan we in overleg met HDSR, niet in de laatste plaats omdat deze soorten het 'goed' doen in het stadswater van woonwijken in de ZW-hoek van de provincie (d.w.z. van Woerden tot Houten).

Gestreepte Amerikaanse rivierkreeft (foto: Guenter Schuster)

Watercrassula (foto: Benjamin Blondel)

7. Hoe lang gaat de bestrijding van invasieve exoten duren?

In principe oneindig. Als gevolg van de wereldhandel worden er over de hele wereld goederen getransporteerd. Daarmee reizen (onbedoeld) exoten mee. Daarnaast mag er nog steeds gehandeld worden in niet-bedreigde plant- en diersoorten die vervolgens uit tuinen en kooitjes kunnen 'ontsnappen'. Er zullen dus steeds weer nieuwe exoten opduiken in de natuur die 'invasief' blijken te zijn. In landen met een relatief lange staat van dienst in de exotenbestrijding, zoals bijvoorbeeld Zwitserland, zie je dan ook dat exotenbestrijding een steeds groter deel van het budget voor natuurbescherming gaat uitmaken.

Dit is de prijs die we helaas 'betalen' voor vrij verkeer van personen en goederen, inclusief planten en dieren. Het betekent overigens niet dat exotenbestrijding geen zin heeft: het is vooral een kwestie van bewustwording creëren bij partijen als burgers, loonbedrijven en infrabeheerders alsmede het 'er op tijd bij zijn' om nieuwe vestigingen van invasieve exoten te voorkomen of ongedaan te maken. Lukt dat niet dan moet je soms accepteren dat een invasieve soort deel gaat uitmaken van het ecosysteem en moet je de soort, daar waar die schade toebrengt aan de biodiversiteit, gaan 'beheersen'. Dit kan lokale bestrijding inhouden, maar bijvoorbeeld ook 'het weerbaarder maken van het ecosy-

steem', bijvoorbeeld door (in geval van invasieve planten) bepaalde concurrerende inheemse soorten aan te planten of uit te zaaien.

8. Wat zijn de risico's als de bestrijding niet of niet snel genoeg gaat?

Dat een invasieve soort zich alsnog verder verspreidt en dat de schade steeds groter wordt. Dit kan schade aan de biodiversiteit zijn of aan de gewenste ontwikkeling daarvan, maar ook schade aan volksgezondheid of waterveiligheid, of economische schade.

Voorbeelden:

- I. Voor de bestrijding van uitheemse rivierkreeften bestaat (nog) geen goed werkende maatregel. Massale aanwezigheid van rivierkreeften kan, vaak in combinatie met andere factoren, er voor zorgen dat Kaderrichtlijn Water-doelen niet gehaald kan worden. Dat betekent concreet: troebele sloten zonder waterplanten en bijbehorende dieren met uitzondering van de kreeften, ook in sloten waar vroeger wel een rijke flora en fauna aanwezig was.
- II. Natuurlijke bosverjonging wordt geblokkeerd door Aziatische duizendknopen als gevolg van beschaduwing.
- III. Sloten groeien volledig dicht met bepaalde invasieve waterplanten, waardoor inheemse waterplanten geen kans meer krijgen en 'open water' verdwijnt. Dieren die afhankelijk zijn van open water of van de combinatie van inheemse waterplanten en open water, verdwijnen dan ook (b.v. bepaalde insecten, vissen, vleermuizen en vogels).
- IV. Investerings in de ontwikkeling van nieuwe natuur of het herstellen van bestaande natuur worden 'desinvesteringen' als bij de benodigde (graaf) werkzaamheden materieel wordt gebruikt dat eerder elders 'besmet' is met plantendelen van exoten. Die lopen snel weer uit en vormen zo nieuwe planten. De grond en oevers die dan vaak kaal worden opgele-

verd zijn dikwijls een 'walhalla' voor invasieve exoten. Dit zijn in het algemeen ook nog eens pionierplanten, zoals de watercrassula of waterteunisbloem. Dergelijke soorten kunnen dan snel 'superdominant' worden waardoor de gewenste natuurdoelen niet gehaald kunnen worden, of pas na een langdurige en kostbare bestrijding.

Kleine waterteunisbloem (foto: Marcia Stefani)

9. Heb je nog iets toe te voegen wat de lezers van dit blad beslist moeten weten?

De vorig jaar ingestelde subsidieregeling voor exotenbestrijding wordt herzien en binnenkort op de subsidiepagina van de provincie geplaatst. De beschikbare budgetten zijn ruimer dan vorig jaar.

Interview en wettelijk kader: Annemiek Tubbing,
www.tubbingmilieuadvies.nl en
www.odinkennismanagement.nl

Het Programma Invasieve Exotenbestrijding 2019 en 2020 van de provincie Utrecht is te vinden op internet. Zie onder voor de links naar dit programma en andere relevante documenten.

Type informatie	Link
Programma Invasieve exoten provincie Utrecht	https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Vergaderingen/Commissie-Ruimte-Groen-en-Water/2019/04-februari/13:00/2019RGW17-03-Programma-Invasieve-Exoten.pdf
Subsidiepagina Provincie Utrecht	https://www.provincie-utrecht.nl/loket/subsidies
Soorten op de Unielijst	https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/unielijst-invasieve-exoten
Factsheets invasieve exoten per soort	https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/documenten
Nieuwsbrief Kijk op exoten en Nieuwsbrief Plaagsoorten	https://www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten https://www.hdsr.nl/werk/exotische-soorten/
Verspreiding invasieve exoten (op kaart): uploaden of raadplegen	https://waarneming.nl/ https://www.ndff.nl/2018/06/25/snapp-de-exoot/ https://www.verspreidingsatlas.nl/
Protocol Aziatische duizendknopen	https://bestrijdingduizendknoop.nl/protocol/
Protocol watercrassula	https://www.stichting-bargerveen.nl/wp-content/uploads/2020/04/BrochureWatercras21x21-lr.pdf
Veldgids invasieve waterplanten	https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/documenten/plant/planten-in-de-natuur/exoten/publicaties/veldgids-invasieve-waterplanten-in-nederland-nvwa